

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA JISMONIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i04.118>

Achilova Sohiba Xamidovna
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mamlakatimizda mustaqillik yillarida sog'lom avlodni tarbiyalash, sog'lom turmush tarzi asosida ularni ma'naviy va jismoniy barkamol shaxsni shakllantirish borasidagi nazariy-metodik asoslari, zamonaviy sharoitda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning turli innovatsion usullari yordamida olib borilmoqda. Maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish masalalari to'qrisida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: malaka, ko'nikmalar, bilim, qobiliyatlarini rivojlantirish, maktabgacha tarbiya yoshi, maktabga tayyorlash, ta'lim-tarbiyaning muammolari

DEVELOPMENT OF PHYSICAL QUALITIES IN PRESCHOOL CHILDREN

Achilova Sokhiba Khamidovna
Kokand State University

Abstract: In our country, since independence, theoretical and methodological foundations for raising a healthy generation, shaping them into spiritually and physically mature individuals through a healthy lifestyle, have been developed using various innovative methods for organizing physical education lessons in preschool educational institutions in a modern context. This article examines the development of physical skills in preschool-aged children.

Keywords: development of skills, knowledge, abilities, preschool age, preparation for school, educational problems

Jahonda global rivojlanish sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, jismoniy, axloqiy-estetik rivojlantirishi, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida moslashuvchan va tabaqalashtirilgan ta'limni samarali joriy etishga katta e'tibor qaratilmoqda. Innovatsion rivojlanish tendentsiyalariga mos ravishda maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda ta'lim va tarbiya samaradorligiga yo'naltirilgan ilg'or yondashuvlar va texnologiyalarni tatbiq etish amaliyoti keng joriy etilgan. Xitoy, Koreya, Yaponiya, Fransiya, Rossiya, Angliya,

Germaniya, Finlandiya kabi rivojlangan xorijiy davlatlarda ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvni ta'minlash bilan bir qatorda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan bugungi kunda texnologik yondashuv asosida maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Dunyoda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish texnologiyasini takomillashtirish va bu borada ta'lim va tarbiyaviy jarayonlariga kompleks yondashish, bolalarni ilk yoshidan boshlab sog'ligini mustahkamlash, o'z-o'ziga xizmat qilishga o'rgatish, tarbiyalanuvchilarda jismoniy kompetentsiyalarni tarkib toptirishning innovatsion-pedagogik modellarini ishlab chiqish, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda jismoniy tarbiya va sport, xalq pedagogikasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlashning ijtimoiy-pedagogik imkoniyatlarini rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Respublikamizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining, ayniqsa yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart-sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi va imkoniyatlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi darajasiga ko'tarilmoqda. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasida maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilanib, zarur shart-sharoitlar yaratishga alohida ahamiyat qaratilmoqda¹. Xususan, Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat standartining birinchi ilovasi "Ilk maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari"da beshta rivojlanish sohasining tarkibiy qismi sifatida "Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi" sohasining belgilab berilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-son "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni, 2017-yil 3-iyun PQ-3031-son "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish to'g'risida", 2018-yil 30-sentabrda PQ-3955-son "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-mayda PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son Qarori <https://lex.uz/uz/docs/4327235>.

chora-tadbirlari to'g'risida", 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim standartini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan har tomonlama rivojlantirish vazifasini amalga oshirishda ushbu tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga mosligi. Mazkur tadqiqot respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining I. "Axborotlashgan jamiyat va demokratik davlatni ijtimoiy, huquqiy, iqtisodiy, madaniy, ma'naviy-ma'rifiy rivojlantirishda, innovatsion g'oyalar tizimini shakllantirish va ularni amalga oshirish yo'llari" ustuvor yo'nalishi doirasida bajarilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi Mamlakatimizda mustaqillik yillarida sog'lom avlodni tarbiyalash, sog'lom turmush tarzi asosida ularni ma'naviy va jismoniy barkamol shaxsni shakllantirish borasidagi nazariy-metodik asoslari, zamonaviy sharoitda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini tashkil etishning turli innovatsion usullari, ularning yosh va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda mashg'ulotlar tashkil etish, bolalarning jismoniy, aqliy, hissiy-emotsional rivojlanishini o'zida mujassamlashtirgan turli integrativ yondashuvlar bir qator pedagog olimlar va tadqiqotchilar A.A.Abdullayev, Z.N.Abdullayev, N.J.Abdusamatova, X.Akramova, A.A'loxonov, V.B.Aripova, F.Asqarov, D.Q.Asqarova, N.A.Baxriyeva, N.M.Boyjonova, Sh.S.Dilmurodov, J.Z.Isoqov, Z.Jalilov, X.Kenjayeve, A.X.Kurbashev, M.Maxmudov, S.O.Mirzayeva, N.Y.Najmiddinova, G.M.Nazirova, M.M.Nuriddinova, S.S.Samadov, D.Toshtemirova, D.X.Umarov, Sh.Umarova, G.Xamidova, X.Xaydaraliyev, N.Sh.Xayitboyev, G.X.Xolboyeva, L.Z.Xolmurodov, Sh.X.Xonkeldiyev, T.L.Xurvaliyeva, G.A.Yakubova, D.M.Yoqubova, D.Yuldasheva, U.M.Zokirov, G'.A.G'oyunazarovlar tomonidan o'rganilgan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi mamlakatlari olimlaridan B.A.Bikov, B.P.Guba, S.A.Guseva, M.I.Krivorotova, YU.N.Krupenkina, V.I.Lyax, L.I.Plaksina, E.V.Polyakova, A.N.Samorodova, L.S.Sekovets, O.I.Senina, N.E.Vlasenko, M.Vinse, L.R.Zabirova kabi olimlarning tadqiqotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalash masalalari tadqiq qilingan.

Xorijiy olimlardan esa A.Bandura, C.L.Blakemore, M.Brambring, G.Brandstetter, K.Bos, B.Enz, B.Jonson, J.Semanoff, S.Tittlbach, C.Wulf kabilar tadqiqotlarida bolalarning ilk yoshidan jismonan rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratilgan.

Biroq, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari, metodik xususiyatlari, kompleks ta'sir darajalari, pedagogik texnologiyalari alohida tadqiq etilmagan. Mazkur muammoning ilmiy va amaliy dolzarbligini, tadqiqotchilar tomonidan o'rganilmaganligini inobatga olib, "Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari" mavzusi tadqiqot uchun tanlandi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirishning fiziologik, pedagogik va psixologik xususiyatlari rivojlanish sohalarida belgilangan kompetentsiyalarga muvofiq tarbiyalanuvchilar faoliyatini (ta'limiy faoliyat, o'yin, mehnat) integratsiyalash bosqichlari (motivatsion, kognitiv, faoliyatli) va pedagogik shartlari asosida aniqlashtirilgan;

maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirishning pedagogik texnologiyalarini takomillashtirish modeli ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishga qo'yiladigan davlat talablari, xususan jismoniy rivojlantirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish sohasi asosida amalga oshiriladigan pedagogik jarayonlarga ustuvorlik berish asosida aniqlashtirilgan;

shaxsga yo'naltirilgan rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari asosida maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirishda tarbiyalanuvchilarning rivojlanish ko'rsatkichlari hamda imkoniyatlariga moslashuvini ta'minlash natijasida jismoniy tarbiya va sport bolaning hayotiy ehtiyojiga aylanishiga erishishning pedagogik shart-sharoitlari takomillashtirilgan;

maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda jismoniy sifatlarini rivojlantirish modeli tarkibidagi refleksiv mashqlar, harakatli o'yinlar, jismoniy tarbiya mashg'ulotlari hamda bolalar turizmi bilan integratsiyalash orqali harakat ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyalari asosida takomillashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son Qarori
2. Kayumova N.M. "Maktabgacha pedagogika". "TDPU" nashriyoti T.: 2013 y
3. Kodirova F.R., Bolalar nutqini rivojlantirish nazariyasi va va metodikasi. T. "ISTIQLOL, 2006 y. O'quv qo'llanma.
4. Kodirova F.R. "Nutq o'stirish metodikasi" U UM T.; 2012 yil.(elektron).
5. Kodirova R.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishning ruxiy omillari. - Sariogoch. 1998 yil.

6. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qisqa muddatli guruhlar faoliyatini tashkil etishda tarbiyachilarni tayyorlash bo'yicha trening moduli. T.: 2017-y.
7. Maktabgacha ta'lim muassasasining namunaviy Ustavi. Maktabgacha ta'lim j., 2008. 1-son. -9-15 b.
8. Maktabgacha ta'lim xodimlarining an'anaviy avgust kengashlari sho'ba va yalpi yiqilishlarini tashkil etish hamda o'tkazish bo'yicha tavsiyalar. Maktabgacha ta'lim j., 2007. 7- son. -2-4 b.
9. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. Bolalar bog'chasida tarbiyaning mazmuni (Ikki qismli. Birinchi qism. V.I.Loginova va P.G.Samorukova tahriri ostida. Tuzatilgan va to'ldirilgan nashridan tarjima. - T.: O'qituvchi, 1991. - 156 b.